

*Рекомендовано науково-методичною радою
Київського обласного інституту
післядипломної освіти педагогічних кадрів
(Протокол №5 від.21.06.2007 р.)*

**Методичні рекомендації щодо організації та змісту
навчально-виховного процесу в закладах освіти
Київщини в 2007-2008 навчальному році / За заг. ред.
Н.І. Клокар, С.І. Мірошник. – Біла Церква: КОІПОПК,
2007. – Ч.І. - 240 с.**

ISBN 966-8358-26-0

У збірнику висвітлено особливості викладання предметів інваріантної частини навчального плану у загальноосвітніх навчальних закладах. Запропоновано сучасні підходи до організації та змісту навчально-виховного процесу з дітьми старшого дошкільного віку, у школі I ступеня. Представлено специфіку організації навчання дітей із особливими освітніми потребами в умовах закладів освіти інтернатного типу та загальноосвітніх навчальних закладів.

Збірник адресований педагогічним працівникам дошкільних, загальноосвітніх навчальних закладів, шкіл-інтернатів, працівникам районних (міських) методичних кабінетів, науково-педагогічним працівникам обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

*Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців ДК № 1679 від 05.02.2004 р.*

НАВЧАЛЬНО-ВИДАВНИЧИЙ ЦЕНТР

Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів
м. Біла Церква, вул. Ярослава Мудрого, 37. Тел.(04463) 5-04-24, 5-04-22
E-mail: cnpi@kristti/kyev.ua

Надруковано у Комунальному підприємстві Київської обласної ради «Поліфаст».
Ум. друк. арк. 13.95. Формат 60х84/16. Друк офсетний. Папір офсетний.
Зам. 952. Наклад 1400 прим.

Олексій Лакіза,

завідуючий кафедрою педагогічної майстерності

Павло Соловей,

*заступник начальника Київського обласного управління
фізичного виховання і спорту*

Віктор Качуровський,

*завідуючий навчально-методичним кабінетом
фізичної культури та ДП*

Типовими навчальними планами для загальноосвітніх навчальних закладів на 2007/2008 навчальний рік (наказ Міністерства освіти і науки України №357 від 07.05.2007) на вивчення фізичної культури передбачено:

- у 5-7 класах – 2,5 год (в загальноосвітніх навчальних закладах з українською мовою навчання з вивченням російської чи іншої мови національної меншини та в загальноосвітніх навчальних закладах з українською мовою навчання з вивченням двох іноземних мов – 2 год.);
- у 8-9 класах – 2 год (наказ Міністерства освіти і науки України № 42 від 25.04.2001);
- у 10-11 класах – 2 год;
- у 10-11 класах спортивного профілю – 5 год.

У зв'язку з тим, що на вивчення предмета „Фізична культура” у 5-7 класах передбачено 2,5 год на тиждень, можливі наступні варіанти розподілу годин:

- перший: 1-й тиждень – 2 год;
2-й тиждень – 3 год (I і II семестри);
- другий: I-й семестр – 2 год на тиждень;
II-й семестр – 3 год на тиждень (або навпаки);
- третій:
під час вивчення навчального матеріалу з легкої атлетики та спортивних ігор на стадіонах і спортивних майданчиках шкіл (перша та четверта чверті) – 3 год;
під час вивчення навчального матеріалу з гімнастики, спортивних ігор та ін. у спортивних залах шкіл (друга та третя чверті) – 2 год;

У 5-7 класах предмет вивчається за навчальною програмою: Фізична культура для загальноосвітніх навчальних закладів. 5-12 класи / Авт. С.І.Операйло та ін. – К.: Перун, 2005). Учні 8-11 класів навчаються за програмою: Основи здоров'я і фізична культура:

Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-11 класи /За ред. М.Д.Зубалія. – К.: Початкова школа, 2001.

Класи спортивного профілю навчаються за „Програмою з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. Спортивний профіль. 10-11 класи.”, рекомендованою МОН України (лист МОН України №1/11-95 від 14.01.04), яка надрукована в журналі: Фізичне виховання в школі. - 2004. - №2.

Організація поглибленого вивчення навчального предмета „Фізична культура” у школі II ступеня може здійснюватися за такою схемою:

Навчальні предмети	Годин на тиждень у класах				
	5	6	7	8	9
Навчальні предмети інваріантної складової (плануються за Типовим навчальним планом II ступеня загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання)	24-27	27-28	29-30	30-31	31-32
Додатковий час на поглиблене вивчення предмета	4	5	4	4	4
Факультативні, індивідуальні, групові заняття та консультації	2	2	2	2	3
Гранично допустиме навчальне навантаження учнів:					
- 5-денний робочий тиждень;	28	31	32	33	33
- 6-денний робочий тиждень	30	32	33	35	36

Учні, які за результатами медичного огляду тимчасово віднесені до спеціальної медичної групи, відвідують обов'язкові уроки, але виконують корегувальні вправи і вправи для загального фізичного розвитку, які їм не зашкодять. Окрім того, для учнів спеціальних медичних груп організовуються два додаткових заняття за програмами: Фізична культура: Для спеціальних медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів. 1-4 класи /Авт. Майер В.І., Дерев'яно В.В.; Фізична культура: Для спеціальних медичних груп загальноосвітніх навчальних закладів. 5-9 класи /Авт. Майер В.І., Дерев'яно В.В.

Вивчення предмета у 10-11 класах здійснюється окремо для юнаків і дівчат. Поділ класу на групи відбувається відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України № 128 від 20.02.2002 р.

(додаток 2). Якщо є можливість, уроки фізичної культури в 5-9 класах доцільно проводити для дівчат і хлопців також окремо.

Якісний рівень роботи з фізичного виховання у школі значною мірою залежить від планування. Усі документи щодо планування навчально-виховного процесу з фізичної культури можна поділити на **Державні документи** і документацію, що складає вчитель фізичної культури.

До Державних документів належать типові навчальні плани, що зумовлюють кількість годин, відведених на вивчення кожного навчального предмета і навчальні програми з предмета.

До документації, яку складає вчитель фізичної культури, належать такі:

- план фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів;
- графік розподілу і проходження навчального матеріалу;
- робочий план реалізації навчальної програми (на рік або півріччя);
- план-конспект уроку або системи уроків;
- протоколи спортивних змагань та зведені протоколи показників виконання комплексного тесту та ін.

Крім документів планування, вчитель у роботі може застосовувати робочий журнал учителя фізичної культури, який містить:

- відомості про класи;
- розклад уроків;
- розклад дзвінків;
- бланки для планування навчально-виховного процесу;
- бланки обліку проведення інструктажу з правил безпеки на уроках фізичної культури;
- зведений протокол виконання комплексного тесту оцінки стану фізичної підготовленості школярів;
- добірка навчальних нормативів тощо.

Класний журнал є шкільним (державним фінансовим) документом; його правильне ведення обов'язкове для кожного педагога, який викладає в певному класі. Із предмета „Фізична культура” до класного журналу виставляються такі оцінки: поточні, коригуючі (у разі потреби), тематичні, семестрові, річні та підсумкові.

Під час поточного оцінювання рекомендуємо праву сторінку журналу таким чином:

- 12/09/ Розучування техніки низького старту. Вдосконалення техніки метання тенісного м'яча на дальність. Рухлива гра з елементами футболу.

Бал за вивчення певної теми (тематичне оцінювання) виставляється з урахуванням поточних оцінок і навчальної активності учнів

на заняттях. У журналі зліва відводиться колонка, яка оформляється вчителем із зазначенням дати тематичного оцінювання. Після відводиться колонка "Тема" (без зазначення дати) в якій виставляється підсумковий бал. У наступній колонці (без дати) виставляють остаточний бал з певної теми, враховуючи при цьому поточні оцінки й результати повторного виконання певних нормативів. Якщо результат повторного оцінювання виявиться нижчим за попередній, то в колонку виставляється кращий показник.

Під час виставлення оцінки за тему, праву сторінку журналу слід оформляти наступним чином:

- 28/09/ Тематичне оцінювання. Виконання навчальних нормативів і вимог із легкої атлетики.
- 27/10/ Тематичне оцінювання. Виконання навчальних нормативів і вимог зі спортивних ігор.

Під час виконання учнями вправ комплексного тесту протягом року на правій сторінці журналу записується дата, факт виконання вищезазначеної діяльності та якість, що перевіряється. Наприклад:

- 12/09/ Розучування техніки бігу на короткі дистанції. Удосконалення техніки метання м'яча . Виконання вправи комплексного тесту: біг 30 м (швидкість).
- 27/11/ Розучування підйому переворотом в упор на низькій перекладині. Вдосконалення стрибка через козла ноги нарізно. Виконання вправи комплексного тесту: нахил уперед із положення сидючи (гнучкість).

Виконання вправ комплексного тесту протягом року має діагностичну мету. Наприкінці навчального року в журналі оцінка як за обов'язковий, так і за орієнтовний комплексний тест виставляється після останнього тематичного оцінювання другого семестру.

Колонки "I семестр", "II семестр" відводяться вчителем у журналі без зазначення дати. Семестрова оцінка виставляється на основі спостережень учителя за роботою учня, поточних та тематичних оцінок, серед яких визначальними є тематичні оцінки. Оцінка за семестр не є середнім арифметичним тематичних балів, але може бути наближеною до нього. Оцінка за рік ставиться у колонці "Річна" на основі семестрових оцінок. Остаточна оцінка за вивчення предмета протягом навчального року виставляється в колонці "Підсумкова".

До класного журналу обов'язково потрібно записувати домашні завдання з фізичної культури. Завдання повинні бути реальними для виконання учнем у домашніх та ін. умовах.

Наприкінці навчального року вчитель підбиває підсумки виконання навчальної програми:

За навчальною програмою – 68 годин.

Проведено 68 годин.

Програму виконано.

Оцінювання і перевірка знань, рухових умінь і навичок, техніки виконання фізичних вправ, контрольних нормативів і вимог навчальної програми є важливою складовою частиною навчально-виховного процесу. Під час оцінювання вчитель має враховувати рівень досягнень учня, зважаючи на те, що основними функціями оцінювання є навчальна, діагностична, виховна та контролююча.

Під час оцінювання рекомендуємо:

- здійснювати індивідуальний підхід, тобто створювати для учня умови, які відповідають особливостям його розвитку, рівню фізичного підготовленості, стану здоров'я;
- конкретизувати зміст завдання, за виконання якого учня буде оцінено;
- застосовувати гласність оцінки (своєчасно інформувати учня про оцінку зі стислим аналізом виконаної ним рухової дії).

Під час оцінювання учнів основної групи за показником навчального нормативу визначають рівень навчальних досягнень, а потім за технічними показниками виконання рухової дії та теоретичними знаннями виставляють оцінку в балах.

Звертаємо Вашу увагу на те, що в листі Міністерства освіти і науки України №1/9-287 від 14.05.2007 року „Про навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів на 2007-2008 навчальний рік” зазначено про те, що для недопущення перевантаження учнів необхідно враховувати їхнє навчання в навчальних закладах іншого типу (художніх, музичних, спортивних школах тощо). В окремих випадках у загальноосвітніх навчальних закладах дозволяється зараховувати учням результати їхнього навчання з відповідних предметів (музика, основи естетики, фізична культура та ін.) у позашкільних закладах.

Учням, які за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи, можна виставляти поточну оцінку за знання і техніку виконання корегувальних вправ (за сприятливих для учня умов), а наприкінці навчального року ставиться „Зараховано”. Для учнів спеціальних медичних груп, які навчаються, – за зазначеними в нових програмах критеріями оцінювання навчальних досягнень.

За відсутності дидактичних матеріалів як наочність доцільно використовувати підручник, що значно підвищить ефективність навчання.

... правильно користуватись підручником. Надаючи домашні завдання, доцільно продемонструвати ті чи інші сторінки, звернути увагу на запитання для самоперевірки знань, прокоментувати особливості виконання вправ для самостійних занять.

Інформація, що вміщена в підручнику, дає можливість учню підвищити свою фізкультурну освіченість, усвідомити особисті потреби та інтереси у фізкультурній діяльності, вибрати корисну інформацію для організації самостійної роботи. А питання для повторення сприяють закріпленню знань та вмінь, набутих учнями у процесі урочної та самостійної роботи. Крім того, підручник дає можливість батькам знати вимоги та контролювати навчальні досягнення своєї дитини.

Предмет „Фізична культура” є найбільш травмонебезпечним у навчальному процесі загальноосвітніх навчальних закладів. Травматизм учнів досить часто має місце як на уроках, так і в позакласній роботі з фізичної культури. Зазвичай, це коїться з вини самих ж учнів, які неправильно виконують вказівки вчителя, виявляють неухважність. Але бувають помилки і зі сторони педагога, коли він порушує вимоги щодо проведення уроків, фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів. Тому особливу увагу потрібно звернути на безпеку життєдіяльності під час проведення занять.

Нагадуємо, що в листі Міністерства освіти і науки України №1/9-757 від 4.12.2006 року з метою створення належних і безпечних умов життєдіяльності учасників навчально-виховного процесу, дотримання санітарно-гігієнічних нормативів, недопущення випадків травматизму на уроках фізичної культури та під час проведення позакласних фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів місцевим органам управління освітою, керівникам навчальних закладів рекомендовано:

- посилити контроль за дотриманням правил техніки безпеки під час проведення уроків фізичної культури та позакласних фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів;
- забезпечити вивчення вчителями фізичної культури та початкових класів (що викладають предмет „Фізична культура”) правил техніки безпеки під час проведення уроків фізичної культури та позакласних фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів, правил надання долікарської допомоги на семінарах, методичних об'єднаннях тощо з наступною перевіркою знань;
- не допускати замовчування вчителями випадків травматизму;
- належним чином вести документацію з питань охорони праці та техніки безпеки в навчальних закладах (Додаток).

У Державних санітарних правилах і нормах влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу (ДсанПіН 5.5.2.008-01) зазначено, що у спортивному залі площею до 288 м² допускаються заняття не лише з одним класом.

Таким чином, профілактика травм у школярів під час занять фізичними вправами вимагає великої організаційної навчальної роботи з фізичної культури та є одним із важливих соціальних завдань адміністрації школи, її викладацького й медичного складу.

Література

1. Концепція 12-річної загальної середньої освіти / Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2002. – № 2. – С. 2-22.
2. Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу, Державні санітарні правила і норми ДсанПіН 5.5.2.008-01 // Директор школи. – 2002. – №38. – С. 8.
3. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів (12-річна школа). Фізична культура. 5-11 класи // Фізичне виховання в школі. – 2005. – № 2 – С. 9-22.
4. Національна Доктрина розвитку освіти (витяги) // Фізичне виховання в школі. – 2002. – №14 – С. 6-7.
5. Основи здоров'я і фізична культура. Програма загальноосвітніх навчальних закладів. 1-11 класи. – К.: Початкова школа, 2001. – 112 с.
6. Програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. Спортивний профіль. 10-11 класи // Фізичне виховання в школі. – 2004. – №2. – С. 7-15.
7. Араф'єв В.Г., Столітенко В.В. Фізичне виховання в школі. – К.: ІЗМН, 1997. – 152 с.
8. Ареф'єва В.Г., Ермолова В.М., Качеров О.Б. Основи здоров'я і фізична культура. 4 клас. – К.: Просвіта, 2004. – 160 с.
9. Ареф'єв В.Г., Єдинак Г.А. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту). – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2001. – 384с.
10. Ареф'єв В.Г., Столітенко В.В. Фізичне виховання школі. – К.: ІЗМН, 1997. – 152 с.
11. Бех І. Сучасні психолого-педагогічні вимоги до уроку // Фізичне виховання в школі. – 1999. – № 4. – С. 6.

12. Борисенко А.Ф. Система фізичного виховання учнів початкових класів // Початкова школа. – 2001. – №5. – С. 30-32.
13. Васьков Ю. Основні функції та мета шкільної фізичної культури // Завуч. – 2004. – №8. – С. 9-11.
14. Васьков Ю.В., Пашков І.М. Робочий журнал учителя. 5-11 класи. – Харків: Торсінг, 2004. – 144 с.
15. Вільчковський В.С., Козленко М.П., Цвек С.Ф. Система фізичного виховання молодших школярів: Навчально-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 232 с.
16. Волинець Ю.Й., Нижник М.В. Методичні рекомендації з питань безпеки життєдіяльності під час занять фізичними вправами та при проведенні спортивно-масових заходів в загальноосвітніх навчальних закладах – Харків: СПД ФО Співак Т.К., 2006. – 80 с.
17. Єрмолова В.М., Іванова Л.І., Ващенко О.М. Дидактичний матеріал. Початкова школа // За заг. ред. О.В. Белікової. – Донецьк, 2004. – 120с.
18. Єрмолова В.М., Іванова Л.І., Ващенко О.М., Операйло С.І. Оцінювання навчальних досягнень учнів. – Харків: Торсінг, 2004. – 64 с.
19. Заняття фізкультурою та здоров'я: Мед.-пед. Моніторинг / Г.Презлята, А.Шпільчак. – К.: Шкільний світ: Вид. Л.Галіцина, 2006. – 112 с.
20. Інструктивно-методичні рекомендації з питань безпеки життєдіяльності під час занять фізичною культурою та проведення спортивно-масових заходів у загальноосвітніх школах / Охорона праці та безпека життєдіяльності у загальноосвітніх навчальних закладах. Методичний збірник. – Ставище, 2002. – С. 78-86.
21. Качеров О.Б., Ареф'єв В.Г. Основи здоров'я і фізична культура. 2 клас. – К.: Просвіта, 2003. – 160 с.
22. Качеров О.Б., Ареф'єв В.Г. Основи здоров'я і фізична культура. 3 клас. – К.: Просвіта, 2003. – 160 с.
23. Качуровський В.С. Рекомендації щодо організації безпечних занять з атлетичної гімнастики // Інформаційно-методичний збірник головного управління освіти і науки Київської обласної державної адміністрації та Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів. – 2007. – № 5(79) – С. 31-38.
24. Книга вчителя фізичної культури / Упоряд. С.І. Операйло, А.І.Ільченко, В.М.Єрмолова, Л.І.Іванова. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 464 с.

25. Круцевич Т.Ю. Оцінка як один із факторів підвищення мотивації учнів до фізичної активності // Фізичне виховання в школі. – 1999. – №1. – С. 47-50.
26. Робочий журнал учителя фізичної культури / Упор. В.С. Качуровський. – Біла Церква: КОІПОПК, 2004.

Додаток

Перелік документів з безпеки життєдіяльності у спортивному залі

1. Акт-дозвіл на право проведення занять у спортивному залі.
2. Посадові інструкції:
 - голови методичного об'єднання вчителів фізичної культури;
 - вчителя фізичної культури.
3. Інструкція з безпеки під час проведення навчальних занять у спортивному залі та на спортивних майданчиках (№1).
4. Інструкції з охорони праці:
 - під час занять легкою атлетикою (№2);
 - під час занять спортивними іграми (№3);
 - під час занять гімнастикою (№4);
 - під час занять лижною підготовкою (ковзанами) (№5);
 - під час занять плаванням (№6);
 - у проведенні спортивно-масових заходів (№7).
5. Правила надання першої допомоги під час одержання травм.
6. Правила рятування та надання допомоги потопуючому.
7. Витяг із Закону України „Про охорону праці”.
8. Орієнтовний перелік питань вступного інструктажу для учнів.
9. Журнал випробувань на надійність встановлення та кріплення спортобладнання.
10. Журнал реєстрації вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності.
11. Журнал реєстрації інструктажів з питань охорони праці для учнів.
12. Правила дотримання техніки безпеки та поведінки на воді під час навчання дітей плавання.
13. Методика навчання плаванню.
14. Правила безпеки під час занять фізичними вправами та під час проведення спортивно-масових заходів.